

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 16 mars 1909, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 2) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kontroll öfver vården och förvaltningen af donationer och stiftelser.

I motion, n:o 89, inom Andra Kammarerna har herr *Karlsson i Mo* hemställt, »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och inför Riksdagen framlägga förslag till anordnande af verksam kontroll öfver vården och förvaltningen af donationer och stiftelser, antingen dessa afsetts till allmännyttiga ändamål eller till enskilda personers eller företags bästa.» Motiönären hänvisar vid början af sin motivering till en motion, väckt i Första Kammarerna 1897 af herr G. Billing, där hemställan gjordes, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande af kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet. Denna motion föranledde en riksdagsskrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1897, af följande lydelse:

»Inom Riksdagen har i gjord framställning fråga väckts om vidtagande af åtgärder för att åstadkomma kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

I afseende å behofvet här af har hufvudsakligen anförts följande.

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 8 Häft. (N:o 8.)

De belopp, som årligen genom testamentariska dispositioner eller gåfvor ansloges för allmännyttiga ändamål, till understöd af fattiga, för barnavård och sjukvård, för utdelning af stipendier och pensioner m. m., vore ej obetydliga. Enligt det af statistiska centralbyrån uppgjorda sammandrag af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser för åren 1886—1890 hade hela antalet fromma stiftelser, för hvilka redogörelser lämnats, år 1890 uppgått till 7,102 med ett kapitalbelopp af 184,661,081 kronor, hvartill måste göras något tillägg för vissa till kapitalbeloppet okända eller icke fullständigt kända stiftelser.

Att dessa betydliga gåfvomedel omsorgsfullt förvaltades och användes för de afsedda syftemålen vore af stor vikt, och en verksam kontroll härå från det allmännas sida syntes vara väl befogad. I sistnämnda afseende vore emellertid för närvarande ganska illa beställt. Väl hade genom särskilda kungl. cirkulär å rikets konsistorier lagts vårdnaden om fromma stiftelser i allmänhet, med undantag af sådana, som blifvit ställda 'under särskild publique styrelse' eller upprättats för undervisningsverk. Dessa cirkulärs bestämmelser hade dock otvifvelaktigt blifvit genom nyare lagstiftning till väsentliga delar upphäfdade. I alla händelser vore konsistorierna icke i stånd att såsom sig borde utöfva uppsikt öfver fromma stiftelser, bland annat därför, att några allmänna föreskrifter, ägnade att bringa uppkomsten af nya stiftelser till konsistoriernas kändedom, icke blifvit gifna. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande lämnade visserligen redogörelser för fromma stiftelser, men af enahanda skäl, som nyss nämnts, vore äfven dessa myndigheter urståndsatta att öfva en verksam och säker kontroll. Också lämnade de statistiska uppgifterna i fråga om tillförlitlighet i detta afseende mycket öfrigt att önska, ett förhållande, som äfven af officiella uttalanden bestyrkts.

Huru bristfälliga de anordningar än vore, som vidtagits i syfte att bringa stiftelsernas tillvaro till vederbörande myndigheters kunskap, syntes det likväl i många fall vara ännu sämre sörjdt i fråga om förvaltningen och redovisningen af en del af dessa stiftelsers medel. En mängd donationer handhades nämligen af korporationer eller enskilda inrättningar eller personer, och i fråga om dylika stiftelser vore staten för närvarande icke i tillfälle att öfva en betryggande och tvifvelsutän högst behöflig tillsyn.

Bland de i statistiska centralbyråns förutnämnda sammandrag under namn af 'fromma stiftelser' upptagna stiftelser, fonder och kassor ingå otvifvelaktigt många inrättningar, som ej böra anses såsom fromma stif-

telser. Såsom sådana bör man nämligen, enligt Riksdagens mening, ej räkna föreningar, som af enskilde bildats i syfte att genom sammanskott eller eljest tillgängliga medel bereda delägare pension eller sjukhjälp eller sterbhusen begravningshjälp, såsom pensionsanstalter, sjuk- och begravningskassor, hundramannaföreningar m. fl. Vidare må anmärkas, att ett stort antal af de uppgifna inrättningarne eller fonderna, och helt visst de, som innehafva de största tillgångarne, äro på grund af meddelade bestämmelser underkastade granskning dels genom kammarrätten, dels genom kommunala myndigheter eller eljest. Det måste emellertid antagas, att många stiftelser eller fonder finnas, hvilka icke äro underkastade någon pålitlig tillsyn. Bestämmelser i ämnet äro visserligen meddelade genom kungl. cirkulär af den 24 april 1788, den 10 oktober 1806, den 13 juli 1809 och den 17 september 1856 med flera författningar. Men dessa bestämmelser bereda vederbörande hvarken tillräcklig kännedom om befintliga stiftelser eller erforderliga krafter för utöfvande af den tillsyn, som finnes nödig. Därigenom har möjliggjorts, att, såsom det stundom inträffat, donationer blifvit använda för annat ändamål än det af donator tydligen afsedda, eller ännu svårare oegentligheter vid donationers förvaltning förekommit, så att till och med afbräck måst uppstå i den verksamhet, som med stiftelsen åsyftats.

Riksdagen anser för den skull, att i de fall, då fromma stiftelsers räkenskaper icke redan äro föremål för granskning af någon statens myndighet, tillsyn från statens sida öfver vården och förvaltningen af stiftelsernas egendom är af nöden. Denna tillsyn synes dock icke böra i allmänhet utsträckas till en noggrann pröfning af hvarje utgifts behörighet, utan inskränkas till en granskning af behållningens placering och huruvida afkomsten användts i donators syfte.

Under återopande af hvad i ärendet anförts, får Riksdagen härigenom anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunna finnas nödiga för åstadkommande af kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.»

I anledning af denna riksdagsskrivelse tillsatte Kungl. Maj:t den 29 november 1901 en kommitté, bestående af herrar R. Dickson, ordförande, samt P. Fahlbeck, B. Hasselrot, P. Waldenström och A. Åkerman. Åt denna kommitté uppdrogs att utarbета förslag till lagbestämmelser, dels angående den rättsliga ställning, som kunde pröfvas böra tillkomma annan förening än sådan, som har ekonomisk verksamhet till

Utskottets utlåtande.

sin uppgift, dels ock beträffande kontroll öfver vården och förvaltningen af så kallade fromma stiftelser. Genom särskild remiss öfverlämnades därefter till kommittén äfven den senare riksdagsskrifvelse (n:o 64) af den 1 maj 1901, hvarom föreliggande motion erinrar. Häruti anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas, på det att kapitaltillgångarna för de donationer och stiftelser, angående hvilka uppgifter meddelades i de Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätts och Riksdagens revisorers granskning underkastade räkenskaperna, måtte, där så ske kunde, komma att i samma räkenskaper upptagas. Kommittén inkom den 21 december 1903 till Kungl. Maj:t med förslag bland annat till »lag om offentligen erkända stiftelser» jämte motivering till förslaget. I förslaget och motiveringen upptogos jämväl den nu af motionären framkastade frågan om utsträckandet af kontrollen äfven till enskilda stiftelser. Enligt hvad utskottet inhämtat, hafva öfver nämnda lagförslag yttranden inkommit till Kungl. Maj:t från rikets samtliga domkapitel.

Då sålunda Kungl. Maj:t beaktat Riksdagens skrivelser såväl af den 8 maj 1897 som den 1 maj 1901, och det med visshet torde kunna motses, att ett förslag i förevarande ämne inom den närmaste framtiden kommer att föreläggas Riksdagen, finner utskottet i frågans nuvarande läge ingen anledning till något ingripande från Riksdagens sida, och får därför hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1909.

På utskottets vägnar:

KNUT KJELLBERG.